

Monetaire politiek en werkgelegenheid

Joekels

Maatschappijmodel en werkloosheid

Elk maatschappijmodel legt eigen klemtonen, met gevolgen voor werkloosheid, inkomensverdeling en armoede. De moraal van het verhaal lijkt dan te zijn dat het Rijnlandmodel haar sterk uitgebouwde welvaartsstaat bekocht met een hoge werkloosheid, terwijl het Anglo-saksische model (VSA en VK) met een doorgedreven flexibilisering en deregulering ongelijkheid en armoede zaaide.

Het oplossen van het werkloosheidsprobleem vereist een juiste analyse van de oorzaken en inzicht in de wisselwerking tussen veel factoren. Een belangrijke oorzaak ligt ons inziens bij de huidige Europese onevenwichtige en eenzijdige policy-mix. Nochtans is een alternatieve policy-mix op Europese schaal mogelijk binnen de grenzen van het Europese model.

Er zijn twee analyses van het ontstaan van massale werkloosheid. Een eerste ziet de werkloosheid in Europa als het resultaat van de interactie tussen, enerzijds, ongunstige relatieve vraag- en aanbodontwikkelingen voor laaggeschoolden, en anderzijds de rigiditeit van de arbeidsmarkt. Door de rigiditeiten van de arbeidsmarkt leiden deze schokken tot een netto-aanbodoverschot van laaggeschoolden. Dit is de *dominerende visie*.

Een tweede hypothese, die politiek grotendeels genegeerd wordt, wijst op het samenspel tussen het deflatoir macro-economische vraagbeleid in de Europese Unie (EU) -vooral het restrictief monetair en begrotingsbeleid- sinds 1980, de

hieruit voortvloeiende lage economische groei en de zwakke arbeidsmarktkenmerken. Deze laatste leiden tot het structureel worden van conjuncturele werkloosheid.

Brengt de neo-liberale arbeidsmarktpolitiek soelaas?

In de neo-klassieke visie moet de 'markt' economische keuzen maken en is de arbeidsmarkt een markt als alle andere. Voor een efficiënte werking is maximale flexibiliteit nodig. De remedie tegen werkloosheid bestaat er dan in alle belemmeringen op de arbeidsmarkt weg te werken. In continentaal Europa nemen de pleidooien om terug te grijpen naar deze liberale recepten toe. Deze analyse, en de eruit volgende oplossingen, wordt ons opgedrongen als schijnbaar alternatief.

Als deze benadering de juiste zou zijn, moeten het VK en de VSA, die in de jaren '80 het verst gingen in de deregulering en de flexibiliteit, betere tewerkstellingsresultaten kunnen voorleggen dan de landen van continentaal Europa. Het VK toont echter aan dat maatregelen ter flexibilisering van de arbeidsmarkt niet noodzakelijk tot lage(re) werkloosheidscijfers leiden. De gemiddelde jaarlijkse werkgelegenheids groei ligt er (over de periode '80-'95) lager dan het EU-gemiddelde: 0,04% tegenover 0,18%.

De VSA doen het wel goed wat werkgelegenheid betreft. Het is anderzijds onbetwistbaar dat de eenzijdige neo-klassieke benadering van het

Anglo-saksische model leidt tot een catastrofale sociale situatie, grote inkomensongelijkheid en armoede. De relatieve werkloosheid onder laaggeschoolden is nergens hoger dan in het VK en de VSA. De mensen die tegen de laagste lonen ("Macjobs") tewerkgesteld zijn, vallen onder de armoedegrens. Er ontstaat een vicieuze cirkel van armoede en marginalisatie, die inteert op de consumptie en dus op de groei.

De ideale liberale arbeidsmarkt wordt gekenmerkt door evenwicht tussen vraag en aanbod, zodat de werkgelegenheid groeit met de toename van de actieve bevolking, terwijl het loon zich aanpast aan het verschuivende evenwicht. De sterkere tewerkstellingsprestatie van de VSA is dus in de eerste plaats te danken aan de sterke toename van de (actieve) bevolking.

Maar er is meer. Zijn de betere resultaten van de VSA niet het gevolg van de gevoerde groeistimulerende vraagpolitiek, onder meer via een expansief monetair beleid? In VSA en VK wordt niet enkel een aanbodpolitiek gevoerd, maar ook een expansief vraagbeleid. In de VSA is het begrotingstekort niet structureel gedaald gedurende de laatste 10 jaar en zijn de rentevoeten bijna continu gedaald. Het VK is uit het Europees Monetair Systeem (EMS) gestapt en de resulterende free-rider muntontwaarding heeft de recessie beëindigd. In continentaal Europa daarentegen is bijna ononderbroken zowel een restrictief begrotingsbeleid (onder invloed van de Maastrichtnormen) als een krappe geldpolitiek (focus op inflatiebestrijding en koppeling aan de DEM) gevoerd.

Een nieuw geluid

Aanvulling van de huidige aanbodpolitiek met een (beheerste) expansieve vraagpolitiek is noodzakelijk, wil men de werkloosheid drastisch terugdringen op een ethisch aanvaardbare én economisch efficiënte manier, d.w.z. zonder ons Europees model op te offeren. Het deflatoire beleid is immers mede de oorzaak van de werkloosheid in Europa en we moeten die oorzaak wegnemen om het probleem op te lossen.

Er zijn twee vormen van vraagpolitiek mogelijk: begrotings- en monetaire politiek. Binnen de EU gelden vaste wisselkoersen, maar als geheel bevindt de EU zich in een situatie van vlottende wisselkoersen tegenover de VSA en Japan, zodat de afweging tussen begrotings- en monetaire politiek zich geheel anders aandient dan op niveau van de individuele lidstaten.

Een expansieve begrotingspolitiek in de EU doet de rentevoet toenemen, maar hierdoor apprecieert de Europese ankerpunt. Deze appreciatie vertaalt zich in een verslechtering van de handelsbalans. Hierdoor zal de productie - na eventjes te zijn toegenomen - terugvallen op zijn initiële niveau. Een monetaire expansie daarentegen doet de rentevoet dalen, wat een depreciatie van de Europese munt met zich meebrengt. Deze depreciatie verbetert de kostcompetitiviteit en doet het saldo van de handelsbalans oplopen, alsook de productie en de werkgelegenheid toenemen. De efficiëntie van een vraagbeleid is dus afhankelijk van de mate van kapitaalmobiliteit en van het wisselkoersregime. Gegeven de erg hoge graad van kapitaalmobiliteit en -vooral- het feit dat het DeM-blok vlot t.o.v. Dollar en Yen, is enkel het monetair beleid efficiënt.

De opgedrongen inflatieparanoia van de Bundesbank

Het traditionele argument is dat een vraagpolitiek de inflatie aanwakkert en aldus op langere termijn de werkgelegenheid in het gedrang brengt. De (neo-)klassieke redenering - overgenomen in het Verdrag van Maastricht- stelt dat centrale banken het best bijdragen tot werkgelegenheidsgroei door prijsstabiliteit te waarborgen.

In de EU kunnen we echter over een relatief lange periode (vanaf de omgekeerde olieschok van 1986) vaststellen dat lage inflatiecijfers niet noodzakelijk gepaard gaan met superieure arbeidsmarktprestaties, integendeel. Wetenschappelijk onderzoek door R. Barro toonde recent aan dat er geen significant verband is tussen de hoogte van de inflatie en de economische groei. Enkel in landen die

doorgaans inflatie hoger dan 15 % kennen, blijkt toename van de inflatie ten koste te gaan van de groei.

Of een versoepeling van de monetaire politiek tot hogere inflatie leidt, hangt af van meerdere factoren. De bestaande capaciteitsbezetting en de mate van absorptie van bijkomende arbeid door een hogere groei en investeringen is er één van. Volgens de *Business and Consumer Survey* van de Europese Commissie, beschouwt amper 6% van de Europese industriële managers 'lack of equipment' als een hinderpaal voor productieverhoging, terwijl 40% van de ondervraagden 'lack of demand' vermeldt als een productieremmende factor. De huidige lage structurele inflatie, getuige de evolutie van de productie- en grondstoffenprijzen, bewijst dat overmatige inflatievrees niet gewettigd is. Bovendien zullen prijsstijgingen als gevolg van een toegenomen vraag minder optreden, of zelfs volledig geneutraliseerd worden als ook het aanbod toeneemt. Vandaar dat een evenwichtige policy-mix tussen aanbods- en vraagmaatregelen noodzakelijk is.

Een vraagpolitiek zou inflatieverwachtingen opwekken, waardoor de lange termijnrente zou stijgen, wat ongunstig is voor de investeringen en de overheidsbegroting. Als echter via een monetaire impuls de korte termijn rentevoeten significant dalen, zal dit een neerwaarts effect hebben op de lange termijnrente. Zelfs indien inflatieverwachtingen ontstaan -die ons inziens beperkt zullen zijn- zullen ze dus niet tot hogere reële lange termijnrentevoeten leiden dan voorheen.

De strijd tegen inflatie was nodig in de jaren tachtig. Maar een hard deflatiebeleid voeren in de jaren negentig, alsof de inflatie nog steeds twee cijfers telt, leidt tot catastrofale gevolgen. De stijging van de werkloosheid, een logisch gevolg van de deflatiepolitiek, heeft zeer hoge maatschappelijke kosten, die onnodig versterkt worden door een te dogmatisch macro-economisch beleid. De beleidsverantwoordelijken moeten de werkloosheid aanpakken door een evenwichtige afweging van de kosten van een (milde) inflatie en deze (zowel

budgettaire als maatschappelijke) van historisch hoge werkloosheid.

De vicieuze cirkel doorbreken

Restrictieve monetaire en begrotingspolitiek leiden tot minder groei en stijgende werkloosheid, zeker ingeval deze politiek op Europese schaal gevoerd wordt. De vicieuze cirkel van het huidige beleid moet dan ook worden doorbroken.

De verantwoordelijkheid voor een vraagstimulus ligt, zoals hoger gesteld, bij de (toekomstige) Europese monetaire autoriteiten. Professor Dréze en anderen pleiten voor een reële korte termijn interestvoet van nul procent. Een dergelijk beleid wordt uiteraard best in de hele EU gevoerd, onder leiding van de Bundesbank. Wanneer deze echter weigert zich in te schrijven in deze coöperatieve beleids optie, pleiten sommigen toch voor de doorvoering van deze noodzakelijke koerswijziging door de andere EU-landen. De facto komt dit neer op een depreciatie van de EMS-munten tegenover de DeM, een optie die haalbaar is binnen de huidige brede schommelingsmarges in het EMS.

Er moet een onderscheid gemaakt worden tussen conjuncturele en structurele werkloosheid. Monetaire politiek is niet het geëigende instrument om de structurele werkloosheid aan te pakken. Daarvoor zijn hervormingsmaatregelen op de arbeidsmarkt nodig. Een monetair vraagpolitiek moet ernaar streven schommelingen in de werkloosheid te neutraliseren en te zorgen voor voldoende afzetmogelijkheden. Dit houdt een duidelijke breuk in met het eenzijdige beleidsobjectief van een zo laag mogelijke inflatie.

De noodzaak tot stimulering van de vraag blijkt ook uit een serie van randvoorwaarden die noodzakelijk zijn voor een succesvolle aanpak van het werkloosheidsprobleem. Een effectieve arbeidsmarktpolitiek die de werkloosheid doet dalen met bv. vijf procentpunten tegen het jaar 2000 veronderstelt, bij gelijkblijvende reële interestvoeten, een evenredige verhoging van de kapitaalgoederenvoorraad. Dit verhoogt meteen de noodzaak van overheidsinvesteringen,

waarvan de positieve invloed op (het rendement van) private investeringen is aangetoond.

Besluit: een monetaire politiek als katalysator van een Werkgelegenheidsunie

In een EMU die naam waardig moet werkgelegenheid voorop staan. Enkel een ééngemaakte monetaire politiek kan hier de beslissende motor van zijn, waardoor de vraag nieuw leven ingeblazen kan worden. De noodzakelijke sanering van de overheidsfinanciën sluit een stimulerend begrotingsbeleid uit. Een meer doelgerichte aanwending van de overheidsmiddelen voor uitgaven die de economie op een structurele manier ondersteunen, kan de werkgelegenheid

echter nieuw leven inblazen. Het valt te bekijken welke arbeidsmarkthervormingen nog noodzakelijk zijn voor het optimaal activeren van de arbeidsmarkt(en), en dit binnen de doelstellingen van het Europese model. Maar alleszins is het duidelijk dat een vraagbeleid ontegensprekelijk noodzakelijk is om Europa een duurzaam en concreet uitzicht te geven op een oplossing voor het tewerkstellingsvraagstuk. Het is immers absoluut noodzakelijk de vicieuze cirkel waarin de Europese economieën gevangen zitten te doorbreken door middel van een groeiimpuls. Het enige alternatief hiervoor is het opgeven van de essentie zelf van wat wereldwijd als het "Europese model" bekend staat.

